

Anadolu Kulübü Derneği

Dünyada XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren erkeklerin kendi aralarında yapacakları konuşmalar ve etkinlikler için oluşturdukları ilk özel kuruluşlardan birisi olan kulüpler, Fransız İnkılabı'nın etkisiyle Avrupa'da hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde ilk kez gayrimüslimlerce 1793'te kurulan ve Tanzimat Dönemi'nde giderek yaygınlaşan kulüpler, Avrupa taklitçiliğinin bir armağanı olarak değerlendirilmektedir. 1873'te İstanbul'da Çemberlitaş Asım Paşa konağında, Mustafa Fazıl Paşa tarafından kurulan "Encümen-i Ülfet" ise ilk Türk Kulübü'dür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında yönetici bürokrat ve aydın sınıfın ihtiyaçlarına uygun şehir kulübü ve memurin kulübü adı verilen yeni kulüp türleri ortaya çıkmıştır. Bilimsel ve toplumsal alanda kalkınmaya yardımcı olmak üzere Atatürk'ün emir ve direktifleriyle, 31 Ekim 1926'da başkent Ankara'da açılan kulüplerden birisi de "Anadolu Kulübü"dür. Ankara ve İstanbul seçkinlerini bir araya toplayan Anadolu Kulübü, Ulus'ta Evkaf Binası ile Stadyum Oteli arasında yer alan Vakıflar İdaresi'ne ait bir binada faaliyete başlamıştır. Kulübün kuruluş amacı, 1926 yılında hazırlanan ve Ankara Hâkimiyet-i Milliye Matbaasında basılan Nizamname'nin birinci maddesinde şu şekilde açıklanmaktadır:

"Anadolu Kulübü, Ankara'da mukim Türk ve Ecnebi azasına bir me'âd-i telâki temin etmek ve merkez-i hükümette bir müessese vücuda getirerek kulübe dâhil olacak azalar arasında münasebât-ı ictimaiyeyi teshîl ve tevsî' eylemek maksadıyla tesis etmiştir. Kulübün muhtelif menabî ve iradâtı bu maksadı temine hazır edilir. Vâridât-ı mütehakkıktan mesârif-i seneviyyenin bâliğ olduğu miktar tenzil edildikten sonra mütebâkısı kulübün tekâmülüne ve bütçesinde zuhur-u muhtemel açığın kapatılmasına tahsis olunur."

Nizamname'den de anlaşılacağı üzere Anadolu Kulübü, başkent Ankara'da ikamet eden Türk ve yabancı üyelerin bir araya gelerek tanışmalarına, görüşmelerine ve bilgi alışverişinde bulunmalarına imkân sağlamak amacıyla kurulmuştur. Sosyal ve siyasal amaçlar doğrultusunda kurulan Anadolu Kulübünün adı bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından verilmiştir. Çünkü onun söylevlerinde Anadolu kelimesinin çok geniş ve güçlü anlamları vardır. Özellikle Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nı sonlandıran 30 Ağustos 1922 tarihli zaferi, "Anadolu Zaferi" olarak isimlendirmesi, Kulübün Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetlerinden yıllarca maddi ve manevi yardım alması, Kulüp kurucuları ve ilk üyelerinin yakın çalışma arkadaşlarından oluşması ve her şeyden önemlisi bina kirasının Dışişleri Bakanlığı bütçesinden karşılanması bunun somut örnekleridir.

Ankara'da kurulan ilk ve tek parlamenter sivil toplum kuruluşu olan "Anadolu Kulübü"nü'nün asli ve geçici üyeleri arasında milletvekilleri, bakanlar, Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere üst seviyelerde görevli bürokratlar ve yabancı ülkelerin büyükelçileri bulunmaktadır. Siyasetçilerin bir araya geldiği ve siyasi kulislerin yapıldığı önemli mekânlar arasında yer alan Kulübün ilk fahri başkanı Başbakan İsmet (İnönü) Paşa'dır. Anadolu Kulübünün kurucu üyeleri arasında ise şu kişiler yer almaktadır:

"Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tefik (Bıyıklıoğlu) Bey, Gaziantep Milletvekili Kılıç Ali Bey, Denizli Milletvekili Necip Ali (Küçüka) Bey, Aydın Milletvekili Dr. Reşit Galip Bey, Rize Milletvekili Ali (Zırh) Bey, Sivas Milletvekili Rasim (Başara) Bey, İstanbul Milletvekili Ali Rıza (Bebek) Bey, Trabzon Milletvekili, Hasan (Saka) Bey, İstanbul Milletvekili Ahmet Muhtar Bey, Siirt Milletvekili Mahmut (Saydam) Bey, Bolu Milletvekili Falih Rıfkı (Atay) Bey, İstanbul Milletvekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, Afyonkarahisar Milletvekili Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey, Diyarbakır Milletvekili İbrahim Tali (Öngören) Bey, Çatalca Milletvekili Mehmet Şakir (Kesebir) Bey, Gaziantep Milletvekili Ali Cenani Bey, Trabzon Milletvekili Nebizade Hamdi (Ülümen) Bey, Rize Milletvekili Fuat (Bulca) Bey, Kırklareli Milletvekili Dr. Fuat (Umay) Bey,

Maraş Milletvekili Mehmet Nurettin (Akkın) Bey, Kocaeli Milletvekili Süreyya (Yiğit) Bey, Afyonkarahisar Milletvekili Ali (Çetinkaya) Bey, Konya Milletvekili Refik (Koralan) Bey, Kocaeli Milletvekili Saffet (Atabinen) Bey, Meclis Başkanı Kazım (Özalp) Paşa, Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürü Ziya Bey, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi (Çakmak) Paşa, Dışişleri Encümen Başkanı Şükrü (Kaya) Bey”

Anadolu Kulübü kurucu üyeleri, 31 Ekim 1926’da Ankara’da toplanarak Kulübün açılışını gerçekleştirmiş ve İş Bankası Müdürü İzmir Milletvekili Celal (Bayar) Bey ile İstanbul Milletvekili Edip Servet (Tör) Bey’in kurucu üyeliklerini kabul etmiştir. Ayrıca Kulübün kuruluş haberinin yabancı elçiliklere duyurulması görevini Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras) Bey üstlenmiştir. Anadolu Kulübü Nizamnamesi’nin ikinci maddesine göre Kulüp Fahri Başkanı Başbakan olacak ve ikinci fahri Başkanlık ise Türkiye’de bulunan yabancı elçilerin en kıdemlisine verilecektir. Kulübün doğal ve daimî başkanı Dışişleri Bakanı olup üyeleri daimî ve sayıları sınırsızdır. Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başbakan, Bakanlar, Genelkurmay Başkanı, Hükûmet Partisi’nin Meclis’teki Grup Başkanları, Yönetim Kurulu Daimi üyeleri, Türkiye’deki yabancı elçiler Kulübün kurucuları ve asli üyeleridir. Adı geçen nizamnamenin 12. maddesine göre sanayi ve ticari kuruluşların temsilcileri ile hükümet dairelerinde iş takip edenler, Kulübe üye olarak kabul edilmeyeceklerdir.

Anadolu Kulübünün Kuruluş Nizamnamesi’ne göre 9 kişilik bir Yönetim Kurulu vardır. Bunların dördü daimî üye statüsünde olup Dışişleri Bakanı, Meclis Dışişleri Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürü ve Halk Partisi Genel Sekreteri’nden oluşmaktadır. Diğer beş üye ise Genel Kurulca seçilecektir. Yönetim Kurulu ayrıca kendi üyeleri arasında görev dağılımı yaparak bir ikinci başkan, bir veznedar ve bir sekreter belirleyecektir. Kulüp Kurucu Üyeleri, Genel Kurul’da yaptıkları ilk toplantıda, Nizamname’lerinin 15. maddesi uyarınca Yönetim Kurulu’nu belirlemek için bir seçim gerçekleştirmiştir. Bu seçim sonucunda belirlenen Anadolu Kulübü’nün ilk Yönetim Kurulu, Fahri Başkan İsmet Paşa’nın başkanlığında 1 Kasım 1926’da toplanmıştır. Bu toplantıda Maliye Bakanı Abdülhalik (Renda) Bey İkinci Başkanlığa, Celal (Bayar) Bey Veznedarlığa ve İstanbul Milletvekili Edip Servet (Tör) Bey ise Sekreterliğe getirilmiştir. Daimî Üyeler arasında ise Meclis Dışişleri Komisyonu Başkanı Şükrü Kaya, Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürü Saffeti Ziya Bey ve Halk Partisi Genel Sekreteri Saffet Bey yer almıştır. Yönetim Kurulu, 3 Kasım 1926 tarihinde İsmet (İnönü) Paşa’nın başkanlığında yeniden toplanmış ve Kulübün işleyişi ve faaliyetleriyle ilgili şu kararları almıştır:

“Anadolu Kulübü’nün açılışı, Türkiye’de bulunan büyükelçiliklere ivedilikle duyurulacak ve kendilerine birer Türkçe Nizamname gönderilecektir. Nizamname hükümlerine göre üye kaydına başlanacak, Kulüpte yalnız briç, piket, ekarne, bezik ve benzeri kâğıt oyunları ile tavla, satranç, dama, domina ve bobu bir liradan fazla olmamak üzere poker oynanmasına, bakara, zar, rulet ve benzeri talih oyunlarının kesinlikle yasaklanmasına, üyelerin kişisel hesaplarını her hafta Cumartesi günü kapatmaları, kira ve elektrik hariç olmak üzere Kulüp işletmesinin belli bir fiyatla Recai ve İbrahim Beylere verilmesi ve karşılığında kontrat yapılması...”

12 Ocak 1927’de Başbakan İsmet (İnönü) Paşa’nın başkanlığında toplanan Yönetim Kurulu, üyelerin birlikte yemek yemeleri ve tanışıp görüşmeleri için Çarşamba günü akşamlarını “Kulüp Gecesi” olarak kabul etmiş, üyelerin aileleriyle birlikte vakit geçirmeleri için Perşembe günleri saat 17.00’de “Çay-Konser” verilmesini kararlaştırmıştır. Kulübün başkansız Yönetim Kurulu, 1929’a kadar çalışmalarını sürdürmüş, 22 Mart 1929’da Kulübün tabii ve daimi başkanı olan Dışişleri Bakanlarının aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanı olduğu ve diğer 9 üyenin de Kongrece seçileceği karara bağlanmıştır. 1930 tarihinde kabul edilen ve Ankara’da Hâkimiyet-i Milliye Matbaasında basılan yeni nizamnameye göre, Kulüp Yönetim Kurulu içerisinde yaşanan kargaşa ortadan kaldırılmış ve Yönetim Kurulu şu şekilde oluşturulmuştur.

“Başkan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü (Aras) Bey, Üyeler Trabzon Milletvekili Hasan (Saka) Bey, İstanbul Milletvekili Saffet (Arıkan) Bey, İstanbul Milletvekili Hüseyin Bey, Elazığ Milletvekili Hasan Tahsin (Berk) Bey, Milletvekili Hasan (saka) Bey, Antalya Milletvekili Dr. Cemal (Tunca) Bey, Antalya Milletvekili Süleyman Şevket Bey, Samsun Milletvekili Ali Rana (Tarhan) Bey, İstanbul Milletvekili Edip Servet (Tör) Bey, Saffet Ziya”

Anadolu Kulübünün üye sayısının her geçen yıl artması üzerine yönetim büyükçe bir bina arayışı içerisine girmiştir. Bu konu 22 Mart 1929 tarihli Kongrede gündeme alınmış ve Ulus'ta Vakıflar İdaresi'ne ait olarak yeni yapılmakta olan binanın (Merkez Bankası) bir bölümünün kiralanması kararlaştırılmıştır. Bina inşaatının tamamlanmasıyla Anadolu Kulübü buraya taşınmış ve uzun yıllar bu binada faaliyetlerini sürdürmüştür.

1929 yılı başlarında Nizamname hükümleri doğrultusunda Kulüp İşletmesi'nin özellikle mutfak ve büfe işlerinin belirli bir fiyatla Recai ve İbrahim Beylere verildiği, 1 Nisan 1929 tarihli Yönetim Kurulu kararından anlaşılmaktadır. Özellikle 30 Ekim 1929 tarihli Yönetim Kurulu kararında ise bir kişilik yemek ücreti, Taşdelen Suyu ve hizmet bedelinin toplam 125 kuruş olduğu görülmektedir. Bu dönemde Kulübün bina kirasını Dışişleri Bakanlığı ödemektedir. 1929 yılı sonlarında bir değişiklik yaşanmış ve kira bedelinin Hükûmet yardımından sağlanması yoluna gidilmiştir. 9 Kasım 1929 tarihli Yönetim Kurulu kararında bu durumdan şu şekilde bahsedilmektedir: *“Kulübün mahiyeti icabı olarak Dışişleri Bakanı tarafından tediyesi deruhte edilmiş olan kira bedeli, Ekim 1929 tarihinden itibaren, ayda 200 lira hesabiyle, Kulüp tarafından ödenecek ve Başbakanlık Müsteşarlığı'na tezkere yazılacaktır.”*

Bu karar bağlamında Anadolu Kulübü'nün herhangi bir dernek olmadığı, Hükûmet ve Meclis ile olan yakın ilişkisi, bina kirasının devlet hazinesi tarafından ödenmesi ve bazı hükûmet dairelerinin vermiş olduğu destekler bu yargıyı güçlendirmektedir. Örneğin 30 Ekim 1929 tarihli kararda Deniz Yolları Genel Müdürü Sadullah Bey'den üç garsonun istendiği, 25 Kasım 1929 tarihli kararda ise devamlı muhasebeci bulununcaya kadar Meclis Kâtibi Fehmi Bey'in akşamları gelip defterleri yazması tasvip edilmiştir. Ayrıca Kulübün çalışma ve açık bulunma saatleri, 2 Haziran 1930 tarihli karar çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tatil planına göre ayarlanmıştır.

1930'lu yıllarda kulüp üye sayısındaki artış, özellikle üyelerin aidat ve borçlarını zamanında ödememeleri, mali sıkıntıyı beraberinde getirmiştir. Gelirler ve giderler arasındaki açık her geçen gün artmış, Kulübe yapılan Hükûmet yardımı da yetersiz kalmıştır. Borçlarını ödemekte zorlanan Anadolu Kulübü, bu tarihten itibaren tasarruf tedbirlerine başvurmuş ve harcamalarında kısıntılar yapmak zorunda kalmıştır. 25 Temmuz 1931 tarihli kararla ücretli sekreterlik kadrosu kaldırılmış ve garson maaşlarında ise indirimle gidilmiştir. 1931 yılında Anadolu Kulübü yönetiminde bazı değişiklikler yaşanmış, Hasan (Saka) Bey İkinci Başkanlığını sürdürmekle beraber İstanbul Milletvekili Salah (Cimcoz) Bey, Burdur Milletvekili Halit (Onaran) Bey, Denizli Milletvekili Necip Ali (Küçük) Bey ile Dışişleri Bakanlığı Protokol Genel Müdürü M. Fuat Bey Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmişlerdir. 1933 yılında ise Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Recep Peker ile Grup Başkan Vekili Ali Bey'de Kulüp Yönetim Kurulunda görev almışlardır. Bu dönemde Anadolu Kulübü toplumla iç içe olma düşüncesiyle kuruluş nizamnamesine aykırı olarak, parlamenter olmayan pek çok kişiyi üyeliğe kabul etmiştir. Yeni üyeler arasında 8 Ekim 1933'te Emlak Eytam Bankası Müdürü Zaim ve Balkan Cemiyeti Başkâtibi Hakkı Şinasi Bey; 20 Ekim 1933'te Sümerbank Genel Müdürü Nurullah Esat Bey, aynı bankada görevli sekiz kişi ile Merkez Bankası'nda görevli beş kişi bulunmaktadır.

Anadolu Kulübü Genel Kurulu, 16 Ekim 1933'te gerçekleştirdiği toplantıda, 9 kişilik Yönetim Kuruluna sadece 6 üye seçilmesini, diğer üç üyenin Dışişleri Bakanlığı Kordiplomatik arasından seçilmesini uygun görmüştür. Bu karar doğrultusunda yabancı elçiliklerle ilişkiler hızlandırılmış ve 29 Mart 1935'te Norveç Büyükelçisi Sigverd Benuan, İngiliz

Büyükelçiliği Müsteşarı M. Morgen ile Dışişleri Bakanlığı'nda görevli Numan (Menemencioğlu) Kulüp Yönetim Kurulu üyeliğine kabul edilmişlerdir.

Anadolu Kulübü'nün 11 Nisan 1937 tarihli Kongresinde önemli bir gelişme yaşanmış ve İstanbul Büyükkada Yat Kulübünün Anadolu Kulübüne bağlanması kararı kabul edilmiştir.

Anadolu Kulübü'nün Büyükkada Şubesi

Marmara Denizi'nin kuzeydoğusundaki İstanbul (Prens) adalarının en büyüğü olan Büyükkada (Prinkipo), Maltepe sahilinden 2,3 km uzaklıkta, Heybeliada ile Sedef Adası arasında yer almakta olup Adalar ilçesinin merkezi konumundadır. 5.200 metre uzunluk ve 1.900 metre genişliğe sahip ada, 5,4 kilometrekarelik alanı kaplamakta, 164 metre yüksekliğinde Hristo (İsa) ile 203 metre yüksekliğindeki Aya Yorgi (Yüce Tepe) isimli iki tepesi bulunmaktadır. Doğal zenginliği ve bitki örtüsü nedeniyle İstanbul'un en güzel yerlerinden birisi olan Büyükkada, güzel evleri, köşkleri, çiçek bahçeleri, piknik yerleri, plajları, gazinoları, lokantaları, otelleri, pansiyonları ve kulüpleriyle yerli ve yabancı misafirlerin her dönem ilgisini çekmiştir.

Büyükkada'yı cazibe merkezi haline getiren bir diğer unsur ise Yat Kulübüdür. Bu Kulüp, 1906'da "*Prinkipo Yacht Clup Company Limited Şirketi*" adıyla İngilizler tarafından kurulmuştur. Kulüp, 1910'da yeni bina ve tesislerinin yapımı için kendisine bitişik dört tapu senedine bağlı ev, bahçe ve arsaları satın alarak kulüp binası ve tenis kortu yapmıştır. 13 Aralık 1914 (30 Teşrinisani 1330) tarihinde çıkarılan "*Ecnebi Anonim Şirketleri Kanunu*" çerçevesinde Büyükkada Yat Kulübü Limited Şirketi, nizamnamesini bu kanuna uygun hale getirip adını "*Büyükkada Yat Kulübü Osmanlı Anonim Şirketi*" olarak değiştirmiştir. Bu değişikliğin gerekçesi, Kulübün İstanbul Teşebbüs Matbaasında basılan 1923 tarihli Nizamnamesi'nde şu şekilde yer almaktadır:

"Büyükkada'da gezinti ve sosyal yaşam alanlarını teşvik etmek için özel sergiler, kulüpler, gazinolar, kiraathaneler, oteller, lokantalar, barlar, tiyatrolar ve deniz hamamları kurarak bunları işletmek veya işlettirmek; deniz sporlarını ve gezintilerini teşvik etmek amacıyla yelkenli ve kürekli ya da makineli yüzücü araçları satın almak, kiralamak ve başkalarına kiralayabilmek; Adalarda bayındırlık işleri için özel haklar istemek; söz konusu istekleri gerçekleştirebilmek için ikinci derece şirketler kurmak ve kulübün taşınmaz mallarını tek bir merkezde toplayarak kullanmak."

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte eğitim ve kültürel alanlarda gerçekleşen inkılaplar, Büyükkada Yat Kulübü Osmanlı Anonim Şirketi Nizamnamesi'nde de değişikliklere yol açmıştır. Nizamname'de yer alan Osmanlıca ifade ve deyimler Türkçeleştirilmiş ve bu değişiklikler Kulüp Başkanı Cavit Bey tarafından bir tezkere ile Hükûmete bildirilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 20 Temmuz 1924 tarihli toplantısında ise değişikliklerin onaylandığı ve Kulübün adının "*Büyükkada Yat Kulübü Türk Anonim Şirketi*" olarak değiştirildiği görülmektedir.

8 Ağustos 1928'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Sarayburnu Parkı'nda yeni Latin Harfleri konusunda halkı bilgilendirmek amacıyla tarihî bir konuşma gerçekleştirmiştir. Buradan Büyükkada'ya gelen Cumhurbaşkanı, Yat Kulübünde düzenlenen eğlenceye katılmıştır. Bu ziyaret sonrası Kulüp, yeni bir nizamname değişikliğine daha gitmiştir. 1929'da İstanbul'da Akşam Matbaasında basılan yeni Büyükkada Yat Nizamnamesi'nde yapılan değişiklikler şu şekildedir:

"Büyükkada Yat Kulübü Türk Anonim Şirketi'nin amacı, Büyükkada'da gezinti ve sosyal ilişki araçlarını sağlamak ve arttırmaktır. Kulüp işlerini Şirket İdare Meclisi'nin üyeler arasından seçeceği üç kişilik İcra Heyeti yürütür. Şirketin ortakları, Yat Kulübü'nün daimi üyeleridir. Ortak olmayanlar da Kulübe üye olabilirler. TBMM Başkanı, Bakanlar,

Milletvekilleri, Elçiler ve Elçilik Erkânı, İstanbul Komutanı, Valisi, Belediye Başkanı, Polis Müdürü, Adalar Kaymakamı ve Belediye Başkanı isterlerse şartsız-koşulsuz üyeliğe kabul edilirler.”

Nizamname’de Kulübün yedi ile 11 kişiden oluşan bir Yönetim Kurulu olduğu görülmektedir. Bu kurulun en az beş üyesinin Osmanlı uyruğundan olması gerekirken, ilk üç yıllık sürede Yönetim Kurulunda Cavit Bey, Levi Rambir, Necmettin Molla Bey, Dilber Endizade, Mahmut Nedim Bey, Mişel Nurican Efendi, Osman Nizami Paşa ve Miltiyadi Bey Sinanoğlu yer almıştır. Bu bağlamda Büyükada Yat Kulübü’nün Ankara Anadolu Kulübü’ne benzer bir yapılanma içerisine girdiği görülmektedir. Ancak Ankara Anadolu Kulübü kiralık binalarda çalışmalarını devam ettirirken, Büyükada Yat Kulübünün Meşrutiyet Mahallesi’nde birçok binası, otel olarak kullanılan beyaz evi, bahçeleri, eğlence ve spor mekânlarını içine alan büyük bir sitesi vardı. Böylesine büyük bir siteye ve tesislere sahip olan Yat Kulübü, 1937 yılında borçlarını ödeyemez hâle gelmiştir. Özellikle Emlâk ve Eytam Bankası’na olan borcundan dolayı Kulübe kayıtlı malların icra yoluyla satılacağı duyurulmuştu. Bu esnada Anadolu Kulübünü uzun yıllar yönetmiş olan asli üye Hasan Saka Bey’in girişimleriyle, Anadolu Kulübü üyelerinin yazlık istirahat ve eğlenme ihtiyacını karşılamak amacıyla Büyükada Yat Kulübünün bina ve tesislerinin satın alınması için süreç başlatılmıştır. Bu bağlamda icraya başvurularak bina ve tesisler, ellişer bin liralık iki tapu ile yüz bin liraya satın alınmıştır. Bu esnada Yat Kulübünün feshedilmesiyle birlikte onun yerine Anadolu Kulübü’nün Büyükada Şubesi kurulmuştur.

1937 yılında Ankara’da İdeal Matbaada basılmış olan “Anadolu Kulübü Büyükada Şubesi Nizamnamesi”nde, Ankara Anadolu Kulübü, Büyükada’da kendi üyeleri arasındaki sosyal ilişkilerin ve dinlenme ihtiyacının gereğinin sağlanmasına ve kolaylaşmasına hizmet etmek üzere kurulmuştur. Anadolu Kulübünün üyeleri, başkaca hiçbir işlem yapılmasına ve herhangi bir aidat verilmesine gerek kalmadan, Büyükada Şubesi’nin de üyeleridirler, ifadeleri yer almaktadır. Ancak feshedilen Yat Kulübüne kayıtlı bulunan üyelerden yeni kurulan Şube’ye üye olmak isteyenlere, Anadolu Kulübü Yönetim Kurulu karar verecektir.

Büyükada Şubesi’nin açılışla birlikte Anadolu Kulübü içinde biri merkez ve diğeri şube olmak üzere iki türlü üyelik ortaya çıkmış ve bu durum tartışmaları beraberinde getirmiştir. Büyükada Şube Nizamnamesi’nde yapılan yeni düzenlemelerle bu sorun ortadan kaldırılmıştır. Adı geçen Nizamname’ye göre merkez üyeler, Büyükada Şubesinin de tabii üyeleridir. Bu üyeler herhangi bir usule tabi tutulmayacak ve bu üyelerden aidat alınmayacaktır. Anadolu Kulübünün başkanı, Büyükada Şubesinin veya Kulübünün de başkanıdır. Şube işlerini görmek için üçü Merkez Yönetim Kurulunca ve üçü Büyükada Şubesince seçilecek altı kişilik bir komite, Anadolu Kulübü Başkanı’nın başkanlığında toplanarak faaliyetleri yürütecektir. İstanbul’dan seçilecek üç kişiden biri ise İstanbul Belediye Başkanı olacaktır.

Erkek ve kadın üyeler arasında Kulübe giriş ve üyelik şartları konusunda fark gözetilmiyorsa da kadınlar, erkeklerin oyun salonlarına giremiyor ancak kendilerine ayrılan salondan yararlanabiliyorlardı. Üyelerin kendi aralarında ve aile bireyleri arasında Türkçe konuşmaları zorunlu idi. Bu karara uymayanların üyelikleri düşürülecekti. Kulübün daimî üyeleri dışında bir de geçici üyeleri vardı. İstanbul’da bulunan yerli ve yabancı herhangi bir kimse, bir daimî üyenin tavsiyesi ve Yönetim Kurulu kararıyla geçici üyeliğe kabul ediliyordu. Ancak bu üyelerin masraflarını hemen ödemeleri aksi takdirde tavsiye eden üye öderdi. Kulüp kasasından hiç kimseye, hiçbir sebeple kredi verilmezdi. 15 Ocak 1939 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında borcunu ödemeyen üyelerin kulüpten çıkarılması istenmiştir.

Anadolu Kulübü Nizamnamesi’nde, yaşanan siyasi gelişmeler ve günün şartları uyarınca birçok değişiklik yapılmıştır. Örneğin 19 Şubat 1940 tarihli Genel Kurul toplantısında Fahri Başkan İsmet İnönü’nün Başbakanlık unvanı, Cumhurbaşkanı olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Kulüp hesaplarının iki denetçi ile incelenmesine karar verilmiştir. Bu

bağlamda Ziraat Bankası Eski Genel Müdürü ve Muş Milletvekili Şükrü Ataman ile aynı bankanın Genel Müdür Yardımcısı Mithat Dülge, Anadolu Kulübünün ilk denetçileri olmuştur. Ankara Anadolu Kulübü Merkezi, 1940'lı yıllarda bina ve yer sıkıntısı çekmeye başlamış ve 27 Mart 1941 tarihli Genel Kurul toplantısı kararlarında, Hükûmetin bu sıkıntının giderilmesi için Kızılay semtinde Millî Savunma Bakanlığına giden yol üzerinde hazineye ait bir arsayı, Kulübe merkez binası yapması için tahsis ettiği görülmektedir. Ancak Kulüp mali durumunun kötü olmasından dolayı bu arsayı istenildiği gibi değerlendirememiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın olanca hızıyla devam ettiği günlerde mali durum daha da kötüleşmiş, Hükûmetçe yapılan yardımlar yetersiz kalmış ve alacaklar tahsil edilememiştir. 1949 yılında İkinci Başkan Hasan Saka Bey, Dışişleri Bakanı olduğundan Anadolu Kulübünün ve Yönetim Kurulunun Başkanı durumuna gelmiştir. Kulübün ikinci başkanlığına ise Faik Öztrak, sonra Fuat Sirmen ve 1949'da ise Abdurrahman Melek Bey getirilmiştir.

14 Mayıs 1950 yılında yapılan genel seçimlerle Demokrat Parti iktidara gelmiş, Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmuştur. Celal Bayar, yeni hükûmeti kurmakla Adnan Menderes'i görevlendirmiştir. Bu durum devletin tüm kademelerinde olduğu kadar, Anadolu Kulübü yönetiminde de değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Üye çoğunluğu ve yönetim, iktidar partisi mensuplarının eline geçmiştir. 1951 yılında ise Nizamname'de yapılan değişiklikle Anadolu Kulübü'nün amacı şu şekilde yeniden düzenlenmiştir:

“Kulüp bir toplanma ve dinlenme yeri olarak Türk ve yabancı üyeleri arasındaki dayanışmayı kuvvetlendirmek, kütüphanesinde bulunduracağı kitapları ve türlü dillerde çıkan gazeteleri ve dergileri üyelerinin istifadesine sunmak, üyelerin istirahatlarına ait ihtiyaçları sağlamak maksadıyla kurulmuştur.”

1951 yılında Anadolu Kulübü'nün Nizamnamesi'ne konan bu madde, kulüp üyelerinin her zaman insanlar arasında dostluk ve karşılıklı dayanışma esasına dayanan Atatürk İlkelerine ne kadar bağlı olduklarının açık bir belgesidir. Nizamnamede gerçekleşen bir diğer değişiklik ise Fahri Başkanlık unvanı ile makamının ve Dışişleri Bakanlarının tabii ve daimi başkanlığı hakkındaki karar, nizamnameden çıkarılmıştır. Yine yapılan değişikliklerden bir diğeri ise 9 kişilik Yönetim Kurulunun bütün üyelerinin Genel Kurulca seçilmesidir. Bu maddenin değiştirilmesiyle yedisi iktidardan ve ikisi muhalefetten olmak üzere dokuz kişilik Anadolu Kulübü Yönetim Kurulu, 8 Mayıs 1951'de göreve başlamıştır.

Ankara Sümer Matbaasında basılan 1951 tarihli Nizamname'ye göre, Anadolu Kulübünün merkezi Ankara'da İnebolu Sokak 18 numaralı binadır. Dönem içerisinde Hükûmet yardımı kesilmiş ve bina kiralari ödenemez konuma gelmiştir. Biriken 26.000 liralık kira borcu için Merkez Bankası icraya başvurmuş ve tahliye davası açmıştır. Özellikle Merkez Bankası binasında yaşanan yer sıkıntısı nedeniyle bankanın kulüp tarafından kullanılan mekânlarına ihtiyacı olduğundan bu yola başvurduğu görülmektedir. Yeni Yönetim Kurulu, bu anlaşmazlığı ortadan kaldırmak için banka yetkilileriyle görüşmüş ve icra işlemini durdurmuştur. Anadolu Kulübü ise kiralık yer aramaya başlamış ama olumlu sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine Merkez Bankası Anadolu Kulübüne para yardımı yaparak ve biraz da borç vererek yeni bir bina satın alması için fedakârlıkta bulunmuştur. Sonuçta Kızılay İzmir Caddesi'nde Emine Melahat Saka'ya ait ev, 11 Aralık 1952'te 170.000 liraya satın alınmış ve Kulüp 15 Mart 1953'te Merkez Bankası binasının üst katından ayrılarak kendi yeni binasına taşınmıştır. Anadolu Kulübünün Merkez binası, 23 Mart'ta düzenlenen bir törenle açılmıştır.

Ankara'da bu sıkıntılar yaşanırken Anadolu Kulübü Büyükkada Yat Şubesi'nde de üye sayısındaki artışlar nedeniyle mekân sorunu ortaya çıkmıştır. Beyaz ev ve eklentilerinin yıkılarak arsa üzerine büyük bir otel yapılması kararlaştırılmış ve inşaat 1953 yılı sonunda başlamıştır. Bu bina 1956 yılında tamamlanmış fakat binanın hizmete

açılması Kulübe olan rağbeti daha da arttırmıştır. Nadir Nadi, Muzaffer İlkar ve Abdi İpekçi gibi pek çok kişinin Kulübe üye olarak kaydolduğu görülmektedir. O günlerde yaşanan sorunlardan birisi de lokantada masa ayırtma derdidir. Özellikle bayram ve tatil günlerinde Büyükada'nın her tarafında olduğu gibi Anadolu Kulübü Büyükada Şubesi de çok kalabalık olmakta ve lokantada yer bulunamamaktadır. Bu durum karşısında pek çok üye, günler öncesinden rezervasyon yaptırarak lokantada yer ayırtmaktadır. Teras kenarındaki manzaralı masalar özel kişilerce kapatılmış ve durum şikâyetlerin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum zaman zaman yasaklanmasına rağmen bu karar tam olarak uygulanamamıştır.

27 Mayıs 1960 Hükûmet Darbesi, Anadolu Kulübü bünyesinde önemli değişikliklere sebep olmuştur. Darbe sonrası Kulüp yönetiminde bulunan iktidar partisi milletvekillerinin tutuklanması, Kulübü sıkıntıya sokmuştur. Fakat diğer üyeler derhâl harekete geçerek Kulübe sahip çıkmış ve 4 Temmuz 1960'da Kulüp Genel Kurulunu toplamayı başarmışlardır. Bu toplantıda seçilen yeni Yönetim Kurulu, 5 Temmuz'da bir araya gelerek Genelkurmay Başkanı, generaller, bakanlar, milletvekilleri, profesörler, müsteşarlar, valiler ve bu düzeydeki memur dışındakilerin kulübe alınmamasına, Milli Güvenlik Komitesi üyelerinin ise Fahri Üye kabul edilmelerine karar vermiştir. Üye sayısı sonraki yıllarda biraz daha genişletilmiş, Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyelerinin, Elçilerin, İktisadi Devlet Teşekküllerinin Genel Müdürleri ile Bağımsız Genel Müdürlerinin de Kulübe üye olabilmelerine imkân tanınmıştır.

6 Ağustos 1960'da Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Büyükada'ya gelerek hazine yararına verilen bir baloya katılmış ve Yat Kulübünü ziyaret ederek incelemelerde bulunmuştur. Yine o günlerde Yüksek Adalet Divanı, Yassıada'da tutuklu milletvekillerin yargılamalarına başlamıştır. 15 Eylül 1960'da toplanan Yönetim Kurulu, kendi üyelerinden Vedat Dicleli ve Ziya Soylu'yu Anadolu Kulübü adına yargılamaları izlemekle görevlendirmiştir. Bu yargılamaların sonucunda 7 Kasım 1961'de yeniden toplanan Yönetim Kurulu, mahkeme kararlarını inceleyerek, bir yıldan fazla hapis cezası alanların Kulüpten çıkarılmaları ve Kulüp kayıtlarının silinmesi yönünde bir işlem başlatmıştır.

Anadolu Kulübünün 22 Nisan 1961'de yapılan Genel Kurul toplantısında yürürlükte olan Nizamname'de bazı değişikliklere gidilmiştir. Ankara Sadi Matbaasında basılan 1961 tarihli Nizamname'ye göre, Kulübün merkezi Ankara'da Yenışehir/İzmir Caddesindedir. Kulübün üç türlü üyeleri asli üye, şube üyesi ve geçici üye, Merkezin asli üyeleri, Şubelerin de tabii üyeleridir. Şube üyeleri ise sadece kayıtlı oldukları şubenin üyeleri olabilmekte ve Merkez Lokalinden ancak Yönetim Kurulu kararı ile geçici olarak yararlanabilmektedir. Anadolu Kulübünün Yönetim Kurulu, Ankara'da daha geniş bir merkez binasına olan ihtiyacı göz önüne alarak, İzmir Caddesi'ndeki binanın yıkılıp yerine daha büyük bir bina yapılmasına karar vermiştir. Ancak kiralık yer bulmakta güçlük çekince bu karardan vazgeçilmiştir. Birkaç yıl süren çalışmalar sonucunda Fuat Börekçi'nin Tandoğan Meydanı'nda bulunan evinin kiralanması kararlaştırılmış ve 25 Nisan 1965 tarihli Genel Kurul kararı gereği Anadolu Kulübü Merkezi, geçici olarak bu eve taşınmıştır. Bu esnada yeni yapılacak merkez binanın temel kazısı ve inşaatı için hazırlanan sözleşme tasarısı, Mahmut Goloğlu, Ahmet Salih Cebi ve Bekir Turna'dan oluşan üç kişilik bir Hukuk Komitesi'nden geçerek onaylanmış ve inşaat başlamıştır. Anadolu Kulübünün Merkez Binası, 14 Haziran 1968'de Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından açılmıştır.

Anadolu Kulübünün sosyal yapısı, toplumda dostluk ve dayanışma temeline dayandığından kendi üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak dışında toplumsal nitelikte bazı olaylara da olumlu katkılarda bulunmuştur. Kulüp, Büyükada'da Atatürk Anıtı'nın yapımına, Doğu Anadolu'da depremden zarar görenlere ve Burgaz Adası'nda Fakirler Okulu için açılan yardım kampanyalarına çok büyük destekler vermiştir.

1961-1965 yılları arasında ülke siyasi hayatında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde İsmet İnönü'nün Başkanlığında üç koalisyon hükûmeti ve pek çok siyasi partinin kuruluşu gerçekleşmiştir. 10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerde Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi, koalisyon hükûmetlerine son vermiş ve tek başına iktidar olmuştur. 1969 seçimlerinde de iktidarını koruyan Adalet Partisi, ülkede yaşanan ekonomik sıkıntıların etkisiyle kısa süre içerisinde yıpranma sürecine girmiş ve halkın desteğini kaybetmiştir. Aynı günlerde Anadolu Kulübünün yönetiminde de bazı değişiklikler olmuş ama bu değişiklik ve düşünce ayrılığı, üyeler arasındaki dostluk ve arkadaşlık havasını etkilememiştir.

1971 yılında Anadolu Kulübü Başkanlığını İhsan Sabri Çağlayangil ve 1972 yılında ise Münif İslamoğlu üstlenmiştir. Bu dönemde Kulüp, daha çok İstanbul Büyükkada Şubesinin bina ihtiyaçlarıyla uğraşmak zorunda kalmıştır. Kulüp sitesinin batı yakasında 5.515 metre kare arazi içerisinde Cavuris isimli kişiye ait olan iki köşkü satın almak için girişimde bulunmuştur. Tarihi eser niteliğinde olan bu köşklere, adı geçen şahsın borçlarından dolayı İş Bankası satın almış ve Emekli Sandığı ile beraber dinlenme tesisleri olarak işletmeye açmışlardır. Ancak yaşanan sorunlar ve başarısızlık nedeniyle iki köşk, 12 Ocak 1973'te üç milyon liraya Anadolu Kulübüne satılmıştır. Bu bağlamda Büyükkada Yat Kulübündeki bina sıkıntısı da ortadan kalkmıştır. 4 Eylül 1975 tarihinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, eşiyile birlikte Büyükkada Yat Kulübünü ziyaret etmiş ve İstanbul Valiliği'nce şerefine verilen ziyafete katılmıştır.

12 Ağustos 1979'da Büyükkada'da büyük bir yangın çıkmıştır. Akasya Otelinde başlayan yangın kısa süre içerisinde Sümer Palas'a ve Anadolu Kulübünün şube binası olan Beyaz Ev'e sıçramıştır. Heybeli Ada İtfaiyesi ve kulüp personelinin başarılı çalışmaları sonucunda yangın fazla genişlemeden söndürülmüştür. Bu olay üzerine Yönetim Kurulu, tüm üyelerini yardıma davet etmiş ve Ankara üyelerinden 2.500 ve Büyükkada Şube üyelerinden 10.000 lira yardım toplayarak zararı tanzim etme yoluna gitmiştir. Yanan bina uzun bir çalışmadan sonra yeniden onarılmış ve 1981 yılında hizmete açılmıştır.

Türk siyasi tarihinde 27 Mayıs 1960 Askerî Müdahalesi ile başlayan darbeler döneminin belki de en önemli halkası 12 Eylül 1980 Hükûmet Darbesi'dir. 1970'li yıllarda artan öğrenci olayları, grevler, ekonomik sıkıntılar, siyasi istikrarsızlıklar, siyasi cinayetler ve çatışmalar ülkeyi âdeta bir iç savaşa sürüklemiştir. Çorum, Malatya ve Maraş gibi yerleşim yerlerinde yaşanan toplumsal olayların yanı sıra eski başbakanlardan Nihat Erim'in ve DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in 1980 yılı ortalarında öldürülmeleri, Türkiye'de yaşanan olumsuzlukları ve can güvenliği konusundaki belirsizlikleri gözler önüne sermektedir. Bu dönemde bütün ülkeyi etkisi altına alan anarşi, Anadolu Yat Kulübüne de sızmış ve 30 Ağustos 1980 tarihinde Şubece düzenlenecek olan Zafer Balosu sabote edilmek istenmiştir. Balo başlama saatinde iş bırakarak ve sloganlar atarak etrafa zarar veren gruba diğer personel müdahale etmiş ve olaylar fazla büyümeden bastırılmıştır. Yapılan inceleme ve araştırmalar sonucunda olaylara karışan personelin kulüple ilişkisi kesilmiştir.

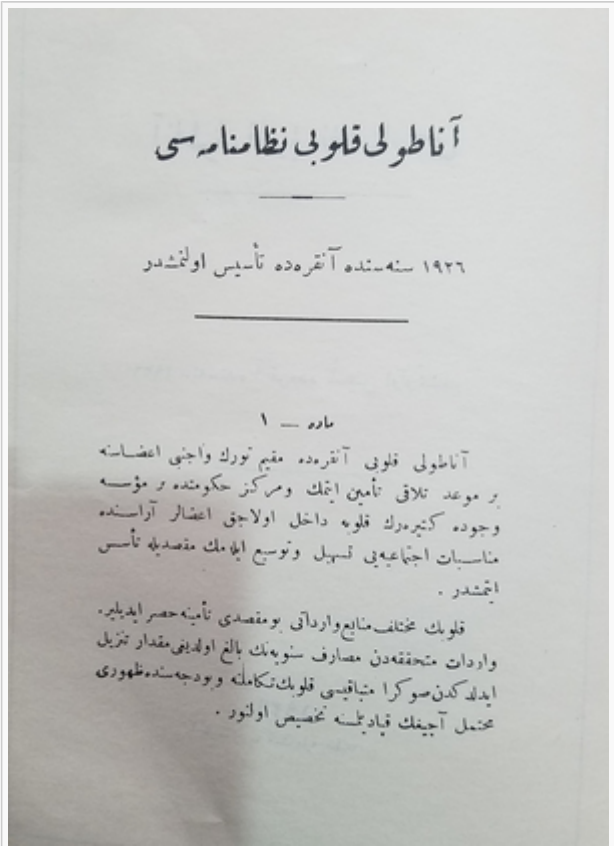
Bugün Anadolu Kulübünün Ankara'da Yenişehir/İzmir Caddesi'nde kendi malı olan büyük bir merkez binası vardır. Bu binanın bodrum katında küçük bir pasaj, girişinde resepsiyon ve vestiyer, birinci katta idare odaları, bilardo, masa tenisi salonları ve kütüphane, ikinci katta oyun salonları, üçüncü katta havuzlu, Amerikan barlı kokteyl ve çeşitli toplantıların yapıldığı salon, dördüncü katta lokanta ve beşinci katta özel toplantı ve ziyafetler için salon ve odalar, yazlık teras bulunmaktadır. Büyükkada Şubesinde ise 350 yataklı beş büyük bina mevcut olup ikisi tarihî eser niteliğindeki köşktür. Şube, açık ve kapalı oyun salonları, açık ve kapalı lokanta, gece kulübü, iki asansörlü plaj tesisleri, plaj büfesi, self servisli kafeterya, piyanolu çay bahçesi, televizyon, video, okuma, dinlenme salonları ve spor

tesisleriyle üyelerine hizmet vermektedir.

Anadolu Kulübünün merkez ve şube üyeleri, kuruluşundan itibaren Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak, Atatürk'ün sevgi, dostluk, yardımlaşma, birbirini tamamlama ve birlikte olma direktifleri doğrultusunda tüzüklerinde yazılı amaçları gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Özellikle kuruluşundan itibaren taşıdığı görev ve misyonuyla başta Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa olmak üzere pek çok yerli ve yabancı devlet adamı ve bürokratları ağırlayarak ve yapmış olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerle müstesna bir kurum olduğunu ortaya koymuştur. Bugün Anadolu Kulübü, Ankara Kızılay ve İstanbul Büyükkada'da bulunan hizmet birimleriyle, kuruluş amacına uygun kamu yararına yönelik çalışmalarına devam etmektedir.

Necdet AYSAL

EKLER

Anadolu Kulübü Nizamnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1926, s. 1.

بوط آط ياط قلوبى عثمانى آنونيم شركتى
نظامنامه داخلىسىدور

برنجى فصل

شركتك تشكيلى دفعصرى راسمى و مركزى باشدور

برنجى ماده — اساس معاملسى ممالك عثمانيه به منحصر اولارق بيك طقوز يوز آلنى تا يخ ميلاديسنده تشكيل ايتش اولان « ذى برنكيو ياط قلوب قامبى لينيد » نام شركت ۳۰ قشرين لانى ۳۳۹ تاريخلى اجنئى آنونيم شركتلىرى قانونلك اون يشنجى مادهسى احكامنه توفيقاً بيوك آطده وسائط تزهيه واجتماعى بى تشويق و ترغيب مقصديله اولآ آتيدە نصريح اولنان مؤسسائك هر برىتك نامين ايتشى ايجاب ايدن اكنجه وتسيلاتك استحصالى ضمننده خصوصى سرفلر ، قلوبلر ، غلزينولر ، قرا تخانلر ، اوللر ، لوقانلر ، بارلر ، تيارولر ، دكز حاملرى وسائر انشا وتأسيس ايتك وبونلرى ايشلنك ويا ايشلنك برك

Büyükada Yat Kulübü Osmanlı Anonim Şirketi
Nizamname-i Dâhilîsidir, Teşebbüs Matbaası,
İstanbul, 1339 (1923), s. 1.

KAYNAKÇA

Anadolu Kulübü 1939-1940 Mali Senesine Ait Bilançosu, Sümer Matbaası, Ankara 1941.

Anadolu Kulübü 1941 Mali Senesine Ait Bilançosu, Sümer Matbaası, Ankara 1941.

Anadolu Kulübü 1944 Mali Senesine Ait Bilançosu, Sümer Matbaası, Ankara 1944.

Anadolu Kulübü 1947 Mali Yılı Bilançosu, Sümer Matbaası, Ankara 1947.

Anadolu Kulübü 1972 Yılı Bilançosu.

Anadolu Kulübü Büyükkada Şubesi 1955 Yılı Broşürü.

Anadolu Kulübü Büyükkada Şubesi 1972 Yılı Broşürü.

Anadolu Kulübü Geçerli Oyun Kural ve Yasaları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969.

Anadolu Kulübü Nizamnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1926.

Anadolu Kulübü Nizamnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara 1930.

Anadolu Kulübü Nizamnamesi, Sümer Matbaası, Ankara 1951.

Anılarla Anadolu Kulübü, Ed. Mahmut Nedim Doral, Anadolu Kulübü Yayınları, Ankara 2020.

AYSAL, Necdet, "Atatürk Dönemi Türk Devrimi", **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ed. Temuçin Faik Ertan, 7 B., Siyasal Kitabevi, Ankara 2019, s. 179-205.

Büyükkada Yat Kulübü Osmanlı Anonim Şirketi Nizamname-i Dâhilîsidir, Teşebbüs Matbaası, İstanbul 1339 (1923).

Büyükkada Yat Kulübü Türk Anonim Şirketi Nizamname-i Dâhilîsidir, Hilal Matbaası, İstanbul 1926.

Büyükkada Yat Kulübü Türk Anonim Şirketi Nizamnamesi, İdeal Matbaası, Ankara 1937.

"Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasim Şirketlerle Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkındaki Kanunu Muvakkat", **Düstur**, C 7, Tertip 2, S 2025, 30 Teşrinisani 1330, s.142.

GOLOĞLU, Mahmut, **Atatürk ve Anadolu Kulübü**, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, Ankara 1982.

HİKMET, Feridun, "Anadolu Kulübü", **Akşam**, 21 Kasım 1932.

ÖZTÜRK, Ayhan, **İstanbul'un Semtleri Büyükkada**, <http://ozhanozturk.com/tag/buyukada-yat-kulubu/>

ÖZTÜRK, Serdar, "Bir Kurumun Tarihsel ve Sosyolojik İncelemesi: Şehir Kulüpleri (1923-1950)", **Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi**, S 4, İstanbul 2006, s. 89-115.

YENER, Ertur, "Anadolu Kulübü Merkez Binası/Ankara", **Mimarlık**, TMMOB Odası Aylık Yayın Organı, C 72/3, S 101, 1972, s. 28-32.

YENER, Ertur, "Büyükada'da Anadolu Kulübü Plaj Tesisleri", **Mimarlık**, Mimarlar Odası Yayın Organı, C 4, S 38, 1966, s. 19-21.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/anadolu-kulubu-dernegi/?pdf=3858> adresinden eriřilmiřtir